

מאלפי זהב

אוצר הערות וחיידושים קושיות וביאורים

לקט ענינים בפשט בהלכה ובאגדה על סדר הפרשה

פרשת במדבר

(פ"א פס' א) וידבר. במדבר סיני באחד לחדש - וגו' מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן כו'. צ"ת היכן מבואר בתורה מניין זה. ובפ' כי תשא הזכיר רק ב' מניינים. א' אחר מעשה העגל שהיה לאדנים, והשני הוא המניין כאן שהיה אחר בניית המשכן. ונדודי ה"ה שלמה צביון שליט"א קאמר, שמא הכונה למש"כ (שמות יב, לו) ויסעו בני"י מרעמס וגו' ששת מאות אלף רגלי הגברים לבר מטף, שהוא מניין שמנה אותם הקב"ה וכתב זאת בתורה. והוא חיידוש לקרותו 'מנין'. ועי'.

בעל ב' ראשים אם נמנה כב' אנשים

לגלגלתם - על ידי שקלים בקע לגלגלות.

צ"ב בהדגשת התורה את ענין הגולגולת בהאי פרשתא. ולכאור' הוא דבר חשיבות בעלמא, לראש, שממנו מקור החיים.

ואולי י"ל דאתא לרבוויי בעל ב' ראשים, ע"י מנחות (לו ע"א) לגבי פדה"ב דתליא בראשים, וחייב י' סלעים. ועי"ש דאע"פ שהוא טריפה, מ"מ שאני הכא, דבגולגולת תלא רחמנא. ולכאור' ה"ה כאן דבגולגולת תלא רחמנא, ימנה ב' פעמים.

שו"ר בחת"ס (שו"ת יו"ד ח"ב סי' רצד) שהביא מספר קול יהודה בשם הגאון מוה' שמואל קראקוואר וצ"ל, דביאר הא דנאמר לגולגולתם רק בשאר עם ישראל, ולא בשבט לוי. כדי שלא נרבה בשבט לוי [אשר נמנו מגיל חודש], מי שיש לו ב' ראשים להמנות כשניים. משא"כ בשאר עם ישראל שנמנו רק מבין עשרים, ליכא למטעי, שהרי הטריפה לא יחיה כ"כ זמן רב.

ועי"ש בחת"ס, שהעיר דלפי הרשב"א והמהרש"ל, דיתרת יכול לחיות, א"כ נמצא דשייך בעל ב' ראשים בן כ'. וא"כ י"ל דבאמת התורה ריבתה בעל ב' ראשים להמנות ב' פעמים. ובשבט לוי שלא כתוב גולגולת, אה"נ שלא ימנה אלא פעם אחת מגזה"כ. ועי"ש שהאריך עוד בזה. וע"ע טעמא דקרא פ' פנחס (כו, ג).

(פס' ג) כל יצא צבא - מניד שאין יוצא בצבא פחות מבין עשרים. צ"ע א"כ מדוע מנו אף את הזקנים מגיל ס', הא מגיל ס' כבר אינם יוצאי צבא. ואולי י"ל דיוצאי צבא אינו סיבה, אלא סימן גרידא, לזכור מאיזה גיל, ועי". שו"ר בטעמא דקרא שנסתפק האם מנו את הבעלי מומין ושאינם מיוחסים וכדו' שאינם יוצאין למלחמה עי"ש.

(פס' טז) אלה הפקדים וגו'. סיכום מנין הפקודים בקיצור [כדי להקל על הלומד]. ראובן: 46,500. שמעון: 59,300. גד: 45,650. יהודה:

74,600. יששכר: 54,400. זבולן: 57,400. אפרים: 40,500. מנשה [הכי מעט]: 32,200. בנימין: 35,400. דן [הכי הרבה]: 62,700. פיקודי שבט לוי. גרשון: 7,500. קהת: 8,600. מררי: 6,200. סה"כ כל שבט לוי: 22,300, ומתוכם 300 בכורים.

(פס' נא) יורידו אתו - כתרנומו יפרקו, כשבאין ליסע במדבר ממסע למסע היו מפרקין אותו מהקמתו, ונושאים אותו עד מקום אשר ישכון שם הענן ויחנו שם ומקימין אותו. והא דפירוק זה נקרא בלשון הורדה, היינו משום שנעשה ע"י הורדת הקרשים והשכבתם. [ומש"כ השפ"ח, פירוש שמפרקין אברי המשכן ומפרידין אותן ממקום חבורן ומעמידין כל אחד לבדו. לא יורידו ממקום גבוה למקום נמוך כמובן מלשון ירידה, ע"כ. כונתו רק למעט את הפירוש שיש לפרש, דיוורידו היינו הורדה גרידא, ולא ענין פירוק. אך כאמור, בפירוק כלול אף ענין ההורדה, ותרויהו איתנייהו ביה].

המקור לחמשת שקלים בפדיון הבן

ובביאור דברי האבע"ז המפורסמים והמופלאים

(פ"ג פס' טז) ואת פדויו השלשה והשבעים והמאתים העדפים על הלויים מבכור בני ישראל: ולקחת חמשת שקלים לגלגלת וגו'.

כתב האבן עזרא, דיש שרצו ללמוד מכאן, כי פדיון כל בכור, הוא חמשת שקלים. אך אינה ראייה, כי זאת מצוה בפני עצמה, והאמת דברי קבלה. והיינו שכאן זה היה הוראת שעה, וא"א ללמוד מכאן, אלא כך מקובל לנו, שהפדיון הוא ה' סלעים.

והדברים תמוהים ביותר, שהרי מקרא מפורש הוא בפרשת קורח (יה, טז) ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים. ואיך כתב האבע"ז שהוא רק קבלה.

ושמעתי ממור"ר הגר"א גרבוז שליט"א, שיש המבארים בזה. שהנידון הוא לגבי בכור מבוגר, דע"ז אין מבואר בתורה כמות הנתינה. דחמשת סלעים נאמר על 'פדויו מבן חודש'. ושמא בגדול יותר, יהא צריך לתת יותר. וכמו בערכין, שערך בן חודש הוא מועט, וככל שהאדם יותר מבוגר, ערכו עולה.

אך יש להעיר, דבלשון הפסוק, 'ופדויו מבן חודש', משמע לכאור' דכונת הפסוק אפי' לגדול. דמבן חודש ומעלה הפדיון הוא ה' סלעים. וא"כ בכלל זה אף בכור גדול.

ויש להמתיק הדברים ע"ד הנ"ל, דהנה באמת ערכו של מבן חודש ועד בן חמש שנים, הוא ה' סלעים. ולפי"ז יש לבאר לשון הפסוק בפ' קרח, 'ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים'. ד'בערכך' היינו שכך הערך של בן חודש, וע"כ כדי לפדותו, יש ליתן לכהן את ערכו. ודו"ק.

ולפי"ז י"ל דהטענה היא, דשמא כל זה בבכור מבן חודש ועד בן חמש שנים, דערכו ה' סלעים. ואילו מבן חמש שנים ומעלה, יעלה סכום הנתינה לפי ערכו. ולזה רצו להוכיח מהכא, דפדיון עם ישראל היה ה' סלעים אף למבוגרים שבהם. ודוחה האבע"ז דהכא הורא"ש היתה. והא דלדורות אפי' בגדול הפדיון הוא ה' סלעים, הוא קבלה. [ויתכן לומר הטעם דבאמת הסכום אינו עולה כפי ערכו, לפי שכבר בהיותו בן חודש חל עליו החיוב נתינה כפי שהיה ערכו אז. ומכאן ואילך הוא חיוב בעלמא].

לישנא מעליא

הנה זה עתה עוררו מרגן ורבנן גדולי שליט"א ובראשם מרן הגרי"ג שליט"א, ללמוד בספר ח"ח ב' הלכות ליום, אשר זוהי האפשרות היחידה להנצל מדיבורים אסורים, [אשר מי שאינו נזהר מהם, עלול להכלל בשם בעל לשה"ר אשר אין לו חלק לעוה"ב, כמש"כ הח"ח]. וע"כ בע"ה נביא כאן בל"ג מפעל"פ דברים ע"ס ספר ח"ח הנלמדים באותו השבוע. ויה"ר שיהא לתועלת.

האם השומע רכילות עובר בלאו דלא תשנא

כתב הח"ח (לאוין סעי' ז) ולפעמים עובר **המספר** גם כן בלאו דלא תשנא את אחיך בלבבך, כגון אם בפניו שלום ידבר את רעהו ושלא בפניו מבאיש את ריחו בפני אחרים, כו'. ע"כ. ומשמע מדבריו, דהמקבל אינו עובר בלאו זה.

ולכא' פשוט הוא, שכל זה בלשה"ר גרידא. דהשומע אינו בהכרח קשור לענין הגנות, וא"כ אין נהיה או נוסף לו שנאה ע"י שמיעת הלשה"ר.

אך ברכילות נראה פשוט שאף השומע עובר. שהרי אין לך דבר המוסיף שנאה, יותר מן הרכילות. שאומרים לאדם, פלוני עשה או רוצה לעשות לך כך וכך.

ואח"כ ראיתי שכ"כ הרבינו יונה (בשערי תשובה ש"ג א"ו רכב) להדיא, וז"ל, החלק השלישי, הולך רכיל. והזהרנו על זה מן התורה, שנאמר (ויקרא י"ט, טז): "לא תלך רכיל בעמיק". וגם זה נקרא לשון הרע, והוא בכלל כת מספרי לשון הרע, כמו שזכרו רבותינו זכרונם לברכה על דואג האדומי שהיה בעל לשון הרע כי הגיד לשאול ויאמר לו: בא דוד אל בית אחימלך (תהלים נב). ונזק הרכילות חדל לספור, כי אין מספר, כי הוא מרבה שנאה בעולם ומכשיל את בני אדם לעבור על מה שכתוב בתורה (ויקרא י"ט, טז): "לא תשנא את אחיך בלבבך". כו' כו' ע"ש.

רק צ"ע, מדוע באמת בכמ"ח כתב בסתמא, דלאו זה שייך בד' אופנים הראשונים, ורק במספר ושלא בפניו. ולא ציין, שברכילות עובר אף השומע. וכדרכו בכל לאו, לבאר החילוקים בין לשה"ר לרכילות. וצ"ת.

הח"ח כותב בקונטרס אהבת ישראל, דהנה כל אבר שבאדם מכוון כנגד מצוה אחרת. ומי שעבר על מצוה מסויימת, פגם את אותו איבר המכוון אליה. וכתב דמי שעובר בלאו דלא תשנא, פוגם בלב אשר הנשמה תלויה בו, ולעתיל"ל יהא בלי לב! כאשר אמרתי זאת פעם לאיזה יהודי יקר שליט"א, אמר, הרי כבר בעוה"ז אין לאדם כזה לב, כי הוא הולך כל היום עם שנאה וקפידא וכאב לב...

ובחרת בחיים'

רשימות מהנהגות ודברים שנשמעו מאדמוח"ז מרן שה"ת זצ"ל

'בכל יום שיבוא'

שאלתי לפניו, יש בחור שטוען לכולם שאין חיוב להאמין שהמשיח יכול לבוא היום, אלא רק להאמין בכל יום שהוא עוד יבוא אי פעם. [וטען ש'בכל יום שיבוא', הכונה שאני מאמין בכל יום, שהוא עוד יבוא אי פעם]. השאלה היא האם הוא צודק, או שזה כפירה. והשיב בהתרגשות, 'הוא לא צודק! הוא יכול לבוא כל רגע!'

אשמח מאוד בהערות ותגובות [נהשגת הגליון] בפל"י - 0533130380

ובס"ד מצאתי בנוס"א, בהגהה בספר נוה צדק על הרמב"ם (פי"א מהלכות ביכורים ה"ו), שהביא בשם כמהר"א קריספין זצ"ל, שביאר דברי האיבע"ז באופ"א, שהנידון הוא על עצם החיוב שהאדם חייב לפדות עצמו, דילפינן לה בקידושין (כט ע"א) מפסוק אחר, דכתיב פדה תפדה. ושם באמת לא כתוב שיעור סכום הפדיון.

והיינו שאין החילוק מצד גיל הבכור, אלא שבכלל מדובר בחיוב חדש, החיוב של האדם לפדות עצמו. [רק יש להעיר קצת, דמהכ"ח שחיוב האב יהא שונה. הא לכא' שורש החיוב הוא אחד]. ונפק"מ בין הביאורים. שלפי ביאור זה, אב שלא פדה את בנו בכורו בגיל חודש, אף כשיהא בן כמה שנים, עדיין חיוב האב לפדותו בחמש סלעים, נלמד מהפסוק ופדוינו מבן חודש. [משא"כ להמהלך הא', רק בגיל חודש מפורש בקרא. וביותר מחודש, או יותר מה' שנים, הוא רק מקבלה].

(פ' טו' מו) ואת פדויי השלשה וגו' - ואת הבכורות הצריכין להפדות בהם, אלו השלשה ושבעים ומאתים העודפים בהם, יתרים על הלויים, מהם תקח חמשת שקלים לגלגלת, כך היתה מכירתו של יוסף עשרים כסף, שהיה בכורה של רחל. לכא' צ"ע מאי נימא גבי שבט בנימין שלא השתתף במכירה, מדוע הם הוצרכו לתת חמישים שקל. ואולי י"ל שבאמת כל הרע"ג בכורות העודפים, לא היו מבנימין. וע"י.

בפירוש רבינו עובדיה מברטנורא הקשה שהרי עשרים כסף הם שקל, כמו שכתוב (שמות ל' יג), עשרים גרה השקל. וא"כ היה צריך לגבות מהם רק שקל. ותיריך דיוסף נקרא שור (בראשית מט, ו). והגונב שור, משלם חמשה. [וכונתו לכא' שהתחייבו כן על שגנבוהו ומכרוהו. שהרי על הגניבה לבד אינו חייב חמשה, אלא"כ טבח או מכר].

(פ"ד ט"ו) אל מכסה עור תחש - כמין מרצוף. ומהו מרצוף. כתב הרשב"ם בב"ב (עג ע"א) דהם כלים המיועדים לתת לתוכן את הפרקמטיא של ספינה, [ומש"כ ספינה, היינו לפי הענין שם. אך לא"ד הוא. ופשוט].

הערות לגליונות קודמים

לפ' קדושים. לענין לא תיקום על צער הגוף, העיר ה"ה שלמה שורץ שליט"א, לדברי הגרי"ג פרלא (לאוין נג נה) שהביא מס' מעשה ניסים לבן הרמב"ם, וכן למגן אבות להרשב"ץ (אבות ה' יב), שהיה להם גירסא אחרת בגמ' ביומא, אשר על פיה מיושב היטב מש"כ הרמב"ם דאיסור לא תיקום הוא אף על דברים שאינם ממונ ע"ש.

בענין לאו דלא תיקום כשנמנע מלהשאל מחמת שחש על ממונו, ע"ש שכתב דאיסור נקימה הוא אף בלא איבה כלל, כגון באופן שחש על כליו, אלא שאם ההוא היה משאיל לו, היה הוא עתה משאיל לו חזרה, וזאת כדי להרויח טובה מחבירו. דהתורה אסרה את צרות עין זו, [ורק נטירה הוא איסור בעצם השינאה]. ע"ש.

לפ' בהר. בנידון האם יש משך זמן ליזמן הביעור, העירו דאין הקושיא בעצם דין הביעור של התורה, דע"ז שפיר י"ל דבעי' שיהא מופקר בסוף זמן הביעור, [ויכול להפקירו קודם הזמן ולהשאירו מופקר]. אך על מה שכתב בירו' דאפשר לזכות מיד, צ"ב כיצד, אטו מיירי דמפקיר ברגעים האחרונים של הביעור, וכהרף עין הגיע סוף זמן הביעור. [ובפרט לפ"ד החזו"א (יא, ה) דאפשר להפקיר כל אותו היום עד שקיעה"ח, והיינו שיש משך זמן גדול לביעור. צ"ב כיצד יכול מיד אח"כ לזכות]. וע"כ שאין הגדר כנ"ל, אלא רק בעי' להפקיר בזמן הביעור. ואחרי שקיים המצוה שוב יכול לזכות. ובהו יל"ע כיצד יתכן שזמן הביעור מתמשך, וכמשנ"ת שם.

